

Aanvullend ecologisch onderzoek Handelsweg 24 Kamerik

Concept

Uitgave: september 2017

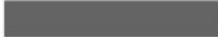
Watersnip-rapport 17A021

Colofon

Titel	Aanvullend ecologisch onderzoek Handelsweg 24 Kamerik
Status rapport	concept
Projectnummer	17A021
Datum uitgave	september 2017
Samenstellers	adviseur Watersnip Advies senior adviseur Watersnip Advies
Foto's	Watersnip
Naam opdrachtgever	Plannen-makers Abstederdijk 36 3582 BN Utrecht
Contactpersoon opdrachtgever	

Alle auteursrechten ten aanzien van dit rapport worden uitdrukkelijk voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Watersnip Advies, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
2	Wettelijk kader	4
2.1	Europese richtlijnen	4
2.2	Landelijk natuurbeleid- en wetgeving	4
2.2.1	Wet Natuurbescherming 2017 (Wnb)	4
3	Locatiebeschrijving	8
3.1	Huidige situatie	8
3.2	Plannen	9
3.3	Vleermuizen in relatie tot het plangebied	9
4	Methode en materialen	10
4.1	Algemeen	10
4.2	Vleermuizen	10
5	Resultaten	12
5.1	Vleermuizen	12
5.1.1	Veldbezoek 1	12
5.1.2	Veldbezoek 2	12
5.1.3	Veldbezoek 3	13
5.1.4	Veldbezoek 4	14
6	Conclusies en aanbevelingen	16
7	Bronnen	18

1 Inleiding

_____ is voornemens de huidige bebouwing op Handelsweg 24 in Kamerik te verwijderen om ruimte te maken voor een nieuwe zorgboerderij. In november 2016 heeft Watersnip Advies een verkennend ecologisch onderzoek (16A057) uitgevoerd binnen het plangebied.

Uit dit onderzoek bleek dat er aanwijzingen zijn voor vleermuisverblijven in de gevel van de woonboerderij. Om te kunnen bepalen of het hier inderdaad gaat om een vleermuisverblijf dat in gebruik is dient, aanvullend onderzoek uitgevoerd te worden.

In de periode mei tot en met september 2017 hebben gekwalificeerde medewerkers van ecologisch adviesbureau Watersnip Advies een aanvullend ecologisch onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van vaste rust- en verblijfsplaatsen van vleermuizen binnen het plangebied. Er is gewerkt volgens de juridisch erkende soortenstandaarden van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, de kennisdocumenten Soorten van BIJ12 en het Vleermuisprotocol 2017 van de Gegevensautoriteit Natuur'.

In deze rapportage wordt beschreven hoe het aanvullend onderzoek is uitgevoerd, wat de bevindingen zijn van dit onderzoek en de daarbij behorende voorlopige conclusies en aanbevelingen.

2 Wettelijk kader

2.1 Europese richtlijnen

Binnen de Europese Unie vormen de Natura2000-gebieden een netwerk van beschermde natuur. Het doel van deze gebieden is het behoud van de biodiversiteit in Europa. Het beschermen van kwetsbare planten en dieren en hun leefgebieden is hierbij het uitgangspunt. Deze richtlijnen zijn in Europa uitgewerkt in de Vogel- en Habitatrichtlijn. In de Nederlandse wetgeving zijn deze geïmplementeerd in de Wet Natuurbescherming. Deze wet is van kracht geworden op 1 januari 2017.

2.2 Landelijk natuurbeleid- en wetgeving

2.2.1 Wet Natuurbescherming 2017 (Wnb)

In de Wet Natuurbescherming zijn per 1 januari 2017 drie wetten opgenomen, te weten de *Natuurbeschermingswet*, *Flora- en faunawet* en *Boswet*.

Natura2000-gebieden

In Nederland zijn gebieden aangewezen als speciale beschermingszones. Deze gebieden vallen onder de Vogelrichtlijn en/of de Habitatrichtlijn en worden aangeduid als Natura2000-gebieden. Voor deze gebieden zijn instandhoudingsdoelen geformuleerd. Per provincie is het college van Gedeputeerde Staten verantwoordelijk voor het treffen van instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen. Tevens heeft de provincie de bevoegdheid om bijzondere landschappen of bijzondere provinciale natuurgebieden aan te wijzen, mits deze niet reeds onder een Natura2000-gebied vallen.

Activiteiten die mogelijk negatieve gevolgen hebben voor de kwaliteit van de natuurlijke habitats, of habitats van soorten kunnen verslechteren of een significant verstorend effect zouden kunnen hebben op aangewezen soorten binnen een gebied, zijn vergunningsplichtig.

Soorten

De soortenbescherming is bedoeld om in het wild levende planten- en diersoorten te beschermen als er werkzaamheden plaatsvinden in en rond het leefgebied van een soort. In de Wet Natuurbescherming worden drie beschermingsregimes onderscheiden; Europees beschermde soorten vallen onder beschermingsregime soorten "Vogelrichtlijn (wnb-vrl) en beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn" (wnb-hrl) en nationaal beschermde soorten vallen onder beschermingsregime "andere soorten" (wnb- andere soorten).

Werkzaamheden die schade kunnen veroorzaken aan soorten zijn, o.a; (ver)bouwen, slopen, of wegen aanleggen, water dempen en graven. Voor werkzaamheden die geen schade veroorzaken aan beschermde soorten, hoeft vooraf niets geregeld te worden. Als het echter onmogelijk is om schade aan beschermde soorten te voorkomen, dan moet vooraf bepaald worden of er een vrijstelling geldt of dat er een ontheffing moet worden aangevraagd. De voorwaarden verbonden aan een vrijstelling of ontheffing zijn afhankelijk van de mate van bescherming van de planten- en diersoorten die binnen het plangebied voorkomen.

Wanneer in geval van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting schade ontstaat aan beschermde planten en dieren, is het mogelijk te werken met een goedgekeurde gedragscode die toepasbaar is voor de geplande activiteiten en de aangetroffen soorten. Indien dit niet het geval is en er schade ontstaat aan beschermde soorten dient een ontheffing te worden aangevraagd. Ontheffingen worden aangevraagd bij de provincie. De voorwaarden

verbonden aan een vrijstelling of ontheffing zijn afhankelijk van de mate van bescherming van de planten- en diersoorten die binnen het plangebied voorkomen. Een ontheffing wordt alleen toegekend als de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar brengen.

Door het nemen van (mitigerende) maatregelen kan een ontheffingsaanvraag in de meeste gevallen voorkomen worden. Deze maatregelen dienen voorafgaande aan de werkzaamheden uitgevoerd te worden om zo de functionaliteit van het plangebied voor de beschermde soort(en) ten allen tijden te behouden. Het gaat daarbij dus om het voorkómen van schade (zie figuur 1).

Deze mitigerende maatregelen dienen opgesteld te worden door of in samenwerking met een ter zake kundige.

Ook het integreren van ecologische maatregelen in onderdelen van het plan met het oog op consolideren van het leefgebied voor populaties kan een ontheffingsaanvraag voorkomen.

Figuur 1: Stappenplan onderzoek Wet natuurbescherming (Bron: www.regelink.net)

In het kader van de Wet natuurbescherming zijn alle vogels beschermd. Tijdens het broedseizoen zijn de nesten van alle vogels beschermd en mogen niet verontrust worden. Nesten van sommige vogelsoorten zijn jaarrond beschermd. Ten aanzien van jaarrond beschermde nesten onderscheidt de Wnb vijf categorieën: nesten die buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (1), nesten van koloniebroeders die jaarlijks dezelfde vaste broedplaats hebben (2), nesten van vogels die niet in kolonie broeden maar wel jaarlijks dezelfde vaste broedplek hebben (3), nesten van vogels die jaarlijks gebruik maken van hetzelfde nest (4) en ten slotte nesten van vogels die geneigd zijn

terug te keren naar de broedplek van het vorige jaar, maar wel flexibel genoeg zijn om zich elders te vestigen indien nodig (5). De nesten van de vogelsoorten van categorie 1 t/m 4 zijn jaarrond beschermd. De nesten van de soorten in categorie (5) zijn jaarrond beschermd als er onvoldoende alternatieven zijn of als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Algemene zorgplicht (artikel 1.11)

Voor Natura2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende planten- en diersoorten geldt de algemene zorgplicht. Deze bepaalt dat een ieder die weet dat zijn of haar handelen nadelige gevolgen kan hebben voor Natura2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en flora en/of fauna, deze handelingen achterwege dient te laten, of verplicht is om maatregelen te nemen (voor zover redelijkerwijs kan worden gevraagd) die deze negatieve gevolgen zoveel mogelijk voorkomen, beperken of ongedaan maken. De zorgplicht kan gezien worden als algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt.

Houtopstanden, hout en houtproducten

Het is verboden om een houtopstand buiten de grenzen van de bebouwde kom geheel of gedeeltelijk te kappen, zonder hier voorafgaande aan de werkzaamheden melding van te doen bij Gedeputeerde Staten. Indien er houtopstand gekapt moet worden geldt er een herplantplicht.

Let wel, hakhoutbeheer geldt als bestendig beheer. Het gaat om kappen ter verwijdering op korte of langere termijn.

NB. De nieuwe wetgeving is ingevoerd na het verschijnen van de rapportage: Verkennend ecologisch onderzoek Handelsweg 24 te Kamerik (Watersnip nr. 16A057). De conclusies t.a.v. de (mogelijk aanwezige) beschermde soorten binnen het plangebied, te weten de Rugstreeppad en vleermuizen zijn door de nieuwe wetgeving niet veranderd.

3 Locatiebeschrijving

3.1 Huidige situatie

Het plangebied ligt in de kilometervakken met de Amersfoortse coördinaten 120,457.

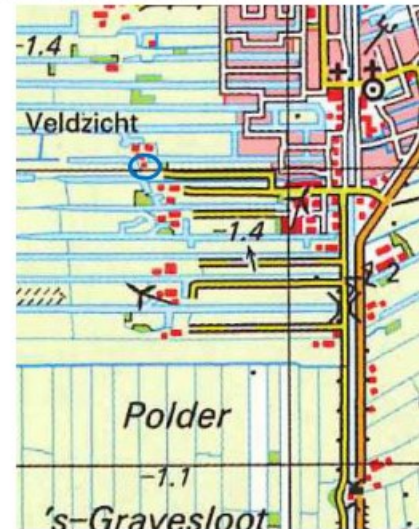
Binnen het plangebied staan vijf gebouwen (zie figuur 4).

De boerderij (1) bestaat uit een woning met een aangebouwde stal. De muren van de boerderij zijn meer dan 150 jaar oud, er is geen spouwmuur aanwezig. Het dak is bedekt met riet. De stal is aan de binnenzijde voorzien van een zolderruimte. Het dak is in de stal niet afgetimmerd. Er zijn in de stal verschillende ruimtes gemaakt nadat de bedrijfsvoering beëindigd is. De hooiberg (2) achter de boerderij is in zijn geheel opgebouwd uit golfplaten. Deze zijn versleten en er zijn nu vele plaatsen waar je de buitenlucht ziet.

Achter de hooiberg staat een lage, open schuur (3). Deze schuur is grotendeels opgebouwd uit golfplaten en hout.

Langs de sloot staat een kleine houten boenhok (4).

Ten zuiden van de boerderij staat een vrijstaande stenen stal (5) met een golfplaten dak. Deze stal heeft geen spouwmuur. Aan de binnenzijde zijn de golfplaten afgewerkt met platen.

Figuur 2: Plangebied ¹²¹

Figuur 3: Luchtfoto met overzicht van de gebouwen (bron: google.nl/maps)

Aan de oostzijde van het plangebied ligt de tuin van de boerderij. Rond de rest van de boerderij en de andere gebouwen ligt voornamelijk gras. Aan de westkant van het plangebied liggen een moestuin en enkele geriefhoutbosjes.

Het plangebied wordt, met uitzondering van de oostkant begrensd door sloten. In oostelijke richting loopt de ontsluitingsweg van het perceel richting Kamerik.

3.2 Plannen

De initiatiefnemer is voornemens een zorgboerderij te realiseren binnen het plangebied. Hiervoor worden al de aanwezige gebouwen afgebroken. Binnen het plangebied komt een nieuwe woonvoorziening voor mensen met een verstandelijke beperking. Daarnaast komt er een ruimte voor dagbesteding en een dienstwoning.

Het water rond het plangebied blijft ongemoeid. Ook de geriefhoutbosjes aan de westkant van het perceel blijven behouden.

Figuur 4: Nieuwbouwplannen voor Handelsweg 24

3.3 Vleermuizen in relatie tot het plangebied

In Nederland komen circa 16 verschillende soorten vleermuizen voor, waarvan 7 soorten min of meer algemeen zijn en 9 soorten zeldzaam tot zeer zeldzaam. Daarnaast zijn 3 soorten uit Nederland verdwenen en 2 soorten als dwaalgast waargenomen. Vleermuissoorten stellen ieder specifieke eisen aan hun leefomgeving en verblijfsplaatsen. Zo zijn er soorten die voornamelijk voorkomen in bosgebied en soorten die een min of meer verstedelijkte omgeving prefereren. Daarnaast zijn er soorten die gedurende de dag in bomen of in gebouwen verblijven.

Om de relevante vleermuissoorten voor het plangebied in te kunnen schatten is een bureaustudie uitgevoerd. Uit de bureaustudie blijkt dat er verschillende streng beschermde vleermuissoorten voorkomen in de omgeving van het plangebied (0-1km), zoals Gewone dwergvleermuis, Laatvlieger, Rosse vleermuis, Ruige dwergvleermuis, Watervleermuis (allen wnb-hrl).

4 Methode en materialen

4.1 Algemeen

Het vervolgonderzoek is uitgevoerd volgens de actuele soortenstandaarden voor de Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Voor vleermuizen is gewerkt met het Vleermuisprotocol 2017 van de Gegevensautoriteit Natuur. Gedurende mei tot en met september 2017 worden er door deskundige medewerkers van ecologisch adviesbureau Watersnip Advies vier veldbezoeken gebracht binnen de voorgeschreven tijdsperioden voor bovengenoemde soorten. De resultaten van deze bezoeken zijn verwerkt tot korte veldverslagen die vervolgens zijn gebruikt als basis voor hoofdstuk 5 'Resultaten'.

4.2 Vleermuizen

Uit het verkennend ecologisch onderzoek van november 2016 is gebleken dat er binnen het plangebied enige sporen (uitwerpselen) van vleermuizen aanwezig zijn. Het onderzoek richt zich met name op deze locatie om te kunnen bepalen of de verblijfplaats nog steeds in gebruik is en door welke soort vleermuis de locatie gebruikt wordt. Hierbij richt het onderzoek zich op kraamverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen en paarverblijfplaatsen. Andere functies van het plangebied voor vleermuizen, zoals foerageergebied en/of vliegroute worden wel verwacht. Deze zullen echter door de nieuwbouwplannen niet veranderen of verstoord worden.

Voor het onderzoek is er gebruik gemaakt van de volgende materialen:

- Pettersson D200 batdetector
- Roland Edirol R-05 opnamerecorder
- Herkenning van Nederlandse Vleermuissoorten aan hun Geluid (CD + boek) van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierenbescherming.

De resultaten van het veldbezoek worden vastgelegd in veldverslagen welke vervolgens de basis vormen voor de rapportage.

Figuur 5: Deel van het plangebied met boerderij en hooiberg

5 Resultaten

5.1 Vleermuizen

Het onderzoek naar het voorkomen en gebruik van de vleermuizen binnen het plangebied is uitgevoerd volgens de in 4.2 beschreven methode. Er zijn in totaal vier veldbezoeken uitgevoerd van mei tot en met september, waarmee de verschillende mogelijke verblijfslocaties in kaart gebracht kunnen worden. Het gaat hierbij om:

- Kraamverblijfplaatsen
- Zomerverblijfplaatsen
- Paarverblijfplaatsen

Vanwege het ontbreken van een spouwmuur in de boerderij waardoor er geen vorstvrije ruimte aanwezig is met een constant microklimaat, is er geen onderzoek gedaan naar winterverblijfplaatsen.

Kraamverblijfplaatsen en zomerverblijfplaatsen

Kraamverblijfplaatsen worden in het voorjaar/begin zomer gebruikt door grote groepen dragende en zogende vrouwelijke dieren. Zomerverblijfplaatsen worden gebruikt door kleinere groepen of solitaire dieren die niet actief zijn in de voortplantingscyclus. Monitoring van deze beide verblijfplaatsen kan parallel plaats vinden, echter is de periode voor kraamverblijfplaatsen korter. Er is op vleermuizen geïnventariseerd middels zicht en geluid. De visuele inspectie is uitgevoerd door de panden te observeren op in- en uitvliegbewegingen. Tevens is gebruik gemaakt van een batdetector en opname apparatuur om soorten te kunnen onderscheiden.

5.1.1 Veldbezoek 1

Dinsdag 16 mei 2017 van 22.00 – 23.00 uur (zonsondergang 21.31 uur)

Weersomstandigheden: droog, helder, matige wind en $\pm 20^{\circ}\text{C}$.

De waarnemers van Watersnip Advies waren op de locatie aanwezig vanaf zonsondergang om 21.30 uur. Het was echter een zeer heldere avond, waardoor het nog lang licht bleef. Hierdoor duurde het lang voordat de eerste vleermuis waargenomen werd. De eerste waarneming van een vleermuis is gedaan rond 22.00 uur. Deze starttijd is hierboven vermeld.

Tijdens het veldbezoek zijn enkele vleermuizen waargenomen. Er was gemiddeld om de vijf minuten signaal. Hierbij ging het steeds om de één Gewone dwergvleermuis en één Laatvlieger. De Laatvlieger werd slechts drie keer gehoord. Deze vleermuizen zijn waargenomen nabij de hooiberg en aan de oostkant van de woonboerderij. De vleermuizen vlogen langs, maar maakten geen enkel contact met de bebouwing. Ook werd het aanwezige groen niet gebruikt om te foerageren. Na 23.00 uur werden er in zijn geheel geen vleermuizen meer waargenomen in en rond het plangebied. De waarnemingen zijn rond 23.15 uur om die redenen afgerond. Het daadwerkelijk waarnemen van vleermuisbewegingen heeft uiteindelijk maar één uur geduurd.

5.1.2 Veldbezoek 2

Vrijdag 2 juni 2017 van 04.00 – 05.00 uur (zonsopkomst 5.33 uur)

Weersomstandigheden: droog, helder, matige wind en $\pm 14^{\circ}\text{C}$.

Uit ervaring weten onze waarnemers dat het ruim voor zonsopgang reeds te licht is voor het waarnemen van vleermuizen. De vleermuizen hebben dan hun verblijven reeds opgezocht. Daarom zijn de waarnemingen op deze ochtendwaarneming vroeg begonnen (04.00 uur). Zo kon het gebruik van het plangebied door vleermuizen goed in beeld gebracht worden. Gedurende het veldbezoek zijn enkele vleermuizen waargenomen rondom het woonhuis met name aan de voorzijde en tussen de woning en de hooiberg. Er werd ongeveer 1x in de 5 minuten signalen opgevangen van de Gewone dwergvleermuis. Rond 04.30 werd er elke minuut signaal opgevangen van hoogstwaarschijnlijk één Gewone dwergvleermuis die rondom het huis vloog. Vanaf 04.40 zijn er geen signalen meer ontvangen. Er is door de aanwezige vleermuizen geen contact gemaakt met het woonhuis. Er zijn geen invliegbewegingen waargenomen. Het onderzoek is om 05.00 uur afgerond. Het was op dat moment, door de heldere ochtend, al heel licht. En werden er geen vleermuizen meer waargenomen.

Uit de zeer beperkte intensiteit (één a twee vleermuizen) waarmee gebruik gemaakt wordt van het plangebied door vleermuizen kan afgeleid worden dat het geen hotspot is. Meer dan een half uur na zonsondergang en ruim voor zonsopgang zijn er geen vleermuizen meer binnen het plangebied. Dit wijst erop dat ze van een andere locatie komen, waar de verblijfplaats zich bevindt, om hier te foerageren.

Figuur 6: Sporen die bij het veldbezoek in november 2016 zijn aangetroffen

Paarverblijfplaatsen

Paarverblijfplaatsen worden in het najaar gebruikt om zich in voort te planten.

Mannetjes bakenen een territorium af

door al vliegend de sociale roep te verspreiden om het territorium af te bakenen. Het geluid van de Gewone dwergvleermuis dat hierbij gebruikt wordt is waar te nemen op 20 kHz met een batdetector. Voor iemand met een goed gehoor is dit met het blote oor waarneembaar. Rond de toegang van het paarverblijfplaatsen wordt vaak door meerdere dieren op korte afstand gevlogen, ook wel zwermen genoemd. Er is op paarverblijfplaatsen geïnventariseerd middels zicht en geluid. De visuele inspectie is uitgevoerd door de panden te observeren op in- en uitvliegbewegingen. Tevens is gebruik gemaakt van een batdetector en opname apparatuur om soorten en typen roepen te kunnen onderscheiden.

5.1.3 Veldbezoek 3

Donderdag 7 september 2017 van 20.15 – 00.00 uur (zonsondergang 20.14 uur)

Weeromstandigheden: droog, bewolkt, nauwelijks wind en 16°C. Na 00.00 uur zachte regen.

De omstandigheden waren ideaal voor een veldbezoek waarbij met name werd gezocht naar parende mannetjes. Er zijn geen roepende mannetjes van vleermuissoorten aangetroffen in en rond de gebouwen.

Er werden vaker foeragerende vleermuizen waargenomen dan tijdens de voorjaarsbezoeken. Het ging daarbij meestal om de Gewone dwergvleermuis. Deze werd nu gemiddeld één keer per drie minuten gehoord. Meestal één, soms twee. De dieren vlogen vooral aan de oostzijde

van het terrein rond de boomgroep aan de voorzijde van de boerderij. Daar werd enkele malen (ongeveer 5 x) ook een foeragerende Laatvlieger gehoord.

Geen enkele keer was er een relatie met het gebouw, met dak of gevels, waarneembaar. Er was tijdens de waarneming geen enkele sprake van groepsvorming van vleermuizen.

5.1.4 Veldbezoek 4

Dinsdag 26 september 2017 van 19.30– 21.30 uur (zonsondergang 19.29 uur)

Weersomstandigheden, ideaal voor monitoring vleermuizen: droog, onbewolkt, geen wind, 12 °C.

Kort na zonsondergang (19.30 uur) werd visueel de eerste Gewone dwergvleermuis vliegend waargenomen langs de boerderij d'Ouwe Stee. Het vliegbeeld was scherp afstekend tegen de zeer heldere avondlucht. In de periode van 19.30 tot ongeveer 19.45 uur werden regelmatig vleermuizen gespot rond en in de oude, lege hooiberg. Het betrof twee gewone dwergvleermuizen. Zij maakten gebruik van de hogere temperaturen onder de langere tijd door de zon beschenen metalen kap van de hooiberg, waar insecten op af waren gekomen.

De dwergvleermuizen gingen niet hangen, maar bleven enige tijd in- en uitvliegen. Er werden geen lok- of paarroepen gehoord. Na enige tijd, ongeveer acht minuten, verdwenen de vleermuizen daar om niet meer terug te keren.

Om ongeveer 19.45 uur vloog één Laatvlieger hoog over de boerderij in een rechte lijn.

Tijdens deze avond werden frequenter vleermuizen gehoord dan tijdens de vorige avondbezoeken. Soms was er wel continue signaal van gewone dwergvleermuizen. Meestal geproduceerd door één of twee dieren en niet meer. Vaker was de frequentie van waarneming dat één of twee maal per vijf minuten gewone dwergvleermuizen langs vlogen. Aan de voorzijde van de boerderij, bij de boomgroep in de voortuin, werden het vaakst foeragerende vleermuizen waargenomen.

Vanaf ongeveer 20.10 uur werden gedurende acht minuten twee laatvliegers waargenomen die jaagden boven het weilandje aan de noordzijde van het boerderijcomplex. Zij vlogen ongeveer steeds hetzelfde rondje, op zo'n 10 tot 15 meter boven het gras. Af en toe maakten zij een scherpe korte bocht voor het bemachtigen van een prooi. De dieren konden ook visueel goed worden waargenomen tegen het wegstervende avondlicht aan de westelijke horizon. Daarna werden de Laatvliegers niet meer gezien of gehoord.

Er werd tijdens de hele waarnemingsperiode geen enkel contact met het dak of met de muren door vleermuizen aangetroffen of waargenomen. Dit terwijl hier met name in de omgeving van de voorgevel sterk op werd gelet. Tevens werden geen paarroepen gehoord.

Om 20.20 uur verscheen een jagende uil boven ditzelfde veldje. Het ging om een Kerkuil. Op het veehouderijbedrijf [REDACTED] (Handelsweg 26) broedt een paar kerkuilen. Eén van deze kerkuilen werd dus enkele minutenlang waargenomen. Op genoemd bedrijf hangt een uilenbroedkast. Daar zijn in de zomer van 2017 drie uilskuikens opgegroeid.

6 Conclusies en aanbevelingen

Er is gedurende het gehele vervolgonderzoek aan vleermuizen (4 bezoeken) in 2017 geen enkele indicatie verkregen dat vleermuizen rust- of verblijfplaatsen zouden hebben in de gebouwen en schuren van het boerderijcomplex d'Ouwe stee aan de Handelsweg 24 te Kamerik. Er zijn twee soorten foeragerend aangetroffen namelijk Gewone dwergvleermuis (zeer regelmatig) en Laatvlieger (regelmatig maar niet frequent).

De sloop en nieuwbouw van de boerderij in dezelfde stijl leidt niet tot het verloren gaan van rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen. Aan de voorgevel van de oude boerderij werden in het vorige jaar 2016 openingen met mestsporen aangetroffen. Er is geen enkele indicatie dat deze daadwerkelijk momenteel in gebruik zijn als rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen.

De groenstructuur in de voortuin van de boerderij, bestaande uit een boomgroep van sierbomen, heeft aantrekkingskracht op vleermuizen tijdens het foerageren. Deze boomgroep blijft bestaan. Het grasveld ten noorden van de boerderij waar enige tijd laatvliegers foerageerden blijft eveneens geheel intact.

De ruimtelijke ingreep heeft geen negatieve gevolgen ten aanzien van vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen.

De nieuwe eigenaar is van plan een aantal nestkasten voor vleermuizen te plaatsen aan de nieuwe boerderij vanuit persoonlijke zorg voor de biodiversiteit en niet vanuit enige verplichting.

7 Bronnen

1. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*, Versie 2.0, december 2014
2. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Soortenstandaard Ruige dwergvleermuis *Pipistrellus nathusii*, Versie 2.0, december 2014
3. BIJ12, Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*, versie 1.0, juli 2017
4. BIJ12, Kennisdocument Ruige dwergvleermuis *Pipistrellus nathusii*, versie 1.0, juli 2017
5. BIJ12, Kennisdocument Rosse vleermuis *Nyctalus noctula*, versie 1.0, juli 2017
6. BIJ12, kennisdocument Watervleermuis *Myotis daubentonii*, versie 1.0, juli 2017
7. Vleermuis vak beraad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur 2017. *Vleermuisprotocol 2017*, maart 2017.
8. Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Herkenning van Nederlandse vleermuissoorten aan hun geluid, 2001
9. Kapteyn K., Vleermuizen in het landschap, 1995
10. Ministerie van Economische Zaken, *Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen*, versie 1.3 december 2016

Watersnip Advies

Advies voor ecologie, landschap, water en recreatie

's-Gravenbroekseweg 154
2811 GK Reeuwijk
+ 31 (0)182-395460
www.watersnipadvies.info
advies@watersnip.info

